

HITELES GESZTUSOK

Templomépítés Pátyon

Építész: **Gutowski** Robert
Szöveg: **Kuli** László
Fotó: **Bujnovszky** Tamás

„Az kérdem: miért hiszed, hogy ahol egy isten megjelenik, a természet kifordul önmagából, a dolgok tótágast állnak, és minden másképp történik, mint ahogy rendesen szokott?”¹
Hamvas Béla

A modern templomok kapcsán gyakran marad bennem hiányérzet. A maiág felfokozott akarása közben az alkotók többsége addig méricskéli, hogy elegendő-e a „letisztultsági együttható” a tervben, hogy végül sikerül kilúgoznia a spiritualitást is az épületből. Más esetben pedig színpadias gesztusokkal igyekeznek pótolni a pótolhatatlant. Szerencsére vannak üdítő kivételek, melyekben az alkotó mozdulatok és a kifejezőerővel bíró szimbólumok egy szép ívű történetbe ágyazva igazolják az építési aktus és a végeredmény hitelességét, a valódi ihletettséget. Számomra ilyen a pátyi Szent II. János Pál-templom is.

A dinamikusan növekvő lakosság számú Páty község katolikus temploma szűkösse vált, ami nem csoda, hiszen a Zsámbéki-medencében a XVIII. században berendezkedő skót bencések három településen építettek templomot: Budajenőn, Telkiben és Pátyon, melyek közül a pátyi a legkisebb. A három templom mérete és a települések lakosság száma mára fordított arányba került. A pátyiak sokáig egy gyülekezeti teremmel hidalták

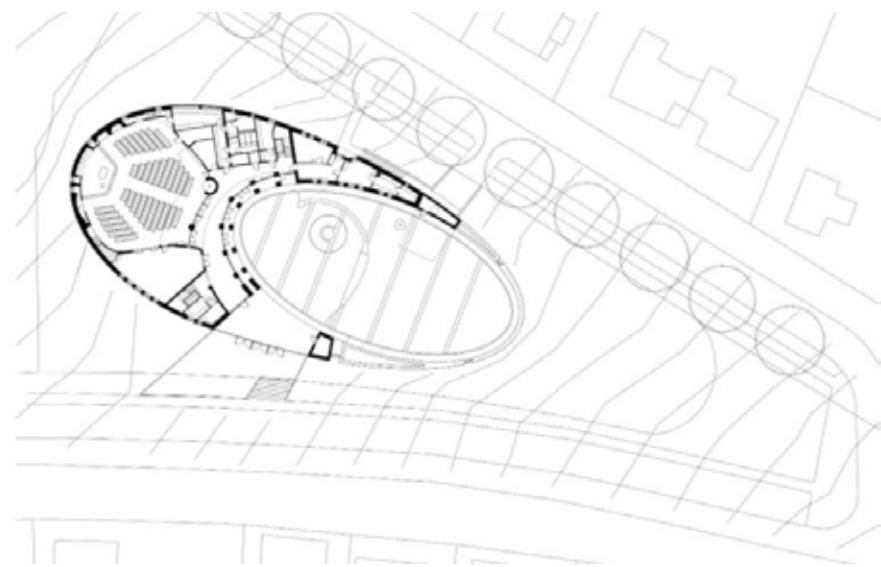
MEANINGFUL GESTURES – A NEW CHURCH IN PÁTY

Contemporary churches are often devoid of spirituality, which has been replaced with theatrical gestures. Fortunately, there are exceptions to this rule. The designer of the church in Páty is a member of the local congregation. As opposed to current trends, which require that the space be organized into elliptical floor plans, the sanctuary of this church expands to the extent that it absorbs the participants to the holy mass, making the community itself a part of the sacred act. In keeping with the spatial organization, the transparent spaces, the gently curved walls, the sweeping bell tower and the thousands of stacked bricks of the building are intended to show that the power of the community is rooted in love.

Építészet és hit. Épület és emberek. Tervrajzok és történetek.

Egyik sem áll meg önmagában, egymás fontos és megkerülhetetlen kiegészítői.

Ez az írás sem lehet teljes, ha nem szólítom meg a tervezőt a bennem felmerülő kérdésekkel.

▲ Helyszínrajz

át a hiányt, de 2000-ben végül letették az új templom alapkövét, melyet két meghívásos építészeti tervpályázat követett 2002-ben, majd 2004-ben. A templom építését mindvégig kézben tartó, lelkes hívő közösség végül a településen élő Gutowski Robert építész gondolatainak szavazott bizalmat. A tizenöt évig tartó szívós és kitartó építkezésbe rengetegen segítettek be Pátról és a környező településekről. Végül 2019-ben a templomot felszentelték. Az oltár mélyén Szent II. János Pál vérereklyéjét helyezték el, melyet Soltész Miklós államtitkár hozott el

Stanisław Dziwisztől, a pápa egykori személyi titkárától Lengyelországból. A templomépítés történetéhez ilyen és ehhez hasonló megannyi személyes és közösségi történet, gondolati szál kapcsolódott, ezek egésze adja ki a pátyi templom miliójét. Az egykori bencés diák tervező, aki maga is tagja a hívő közösségnek, önálló irodájának felépítésével párhuzamosan gondozta a templom terveit, igazgatta annak építését. A két építkezés párhuzamossága kísérte végig az alkotót életének ebben az időszakában, aki vallja, hogy az építészetnek

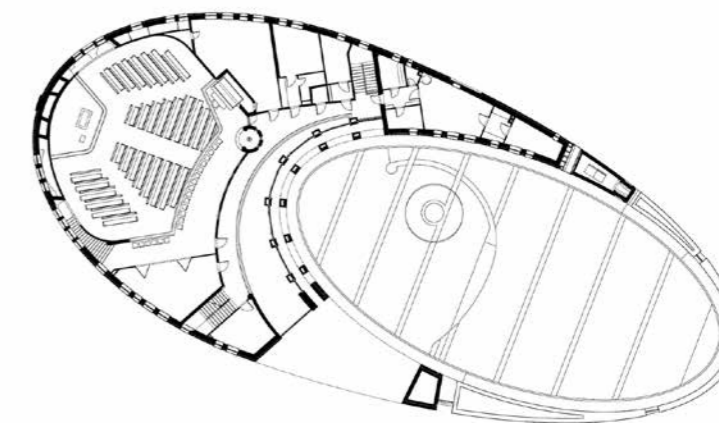
nincs semmi értelme közösség nélkül. Ez az ars poetica segített neki megformálni az épületet. A kortárs templomterekben gyakran megjelenő rendezőelv a történelmi templomépítészet tengelyes szerkesztésének centrális struktúrával való oldása, és az ennek eredményeképp kialakuló „tojás” vagy ellipszis formájú alaprajzok. A térszervezésnek ez a módja ennél a templomnál azonban tovább lett gondolva. A szentély itt oly mértékben kitágul, hogy magába szívja az egész szertartástér és a misén résztvevőket. Vagyis – ahogy a tervező fogalmaz – a közösség a „szent cselekmény részévé válik”. A hagyományos templomok főhajója, ami egyfajta „nézőtérként” funkcionált, a pátyi templomnál légiyen átlényegül, és a szertartástér vizuális meghosszabbításaként hívogató, égre nyitott templomkertként manifesztálódik. Ezek az egymásba rajzolt halmazformák adják a templom alapképletét, melyben az alapfunkció mellett rengeteg olyan figyelmes és szellemes ötlet valósult meg, amely a közösséget ezernyi szállal bevonja az együtt gyakorolt hitélet boldogságába. A térszervezéshez igazodva az épület formálása is a közösség szeretetből fakadó erejét hivatott megmutatni és szimbolizálni az átlátható terekkel, lágyan ívelő falakkal, a kerttel, a lendületes harangtoronnyal és az egymásra rakott téglák ezreivel.

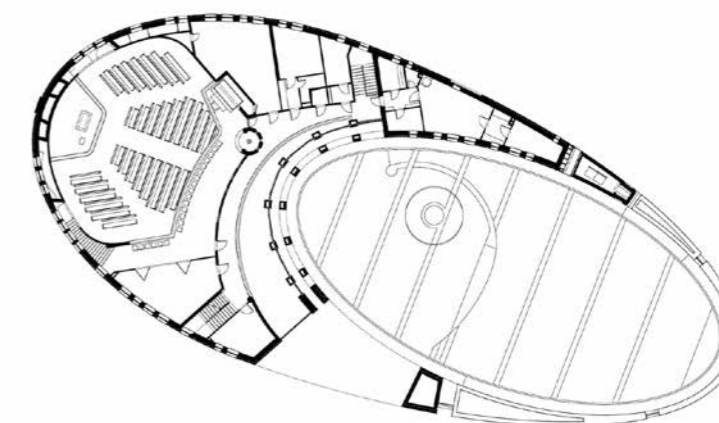
EMBERI KÉRDÉSEM:

› Megragadott, amit egy interjúban említettél, hogy a Mária-kegyhely „kincsei”-nek újraértékelésénél az objektív, szakmai ítéletet gyakran felülírta a tárgyhoz kapcsolódó emberi történet. Hogyan lesz a giccsből érték, hogyan tud felmagasztalódní a szubjektív (laikus) naivitás „szentté” és magasztossá, pusztán a hozzá kapcsolódó személyes történet kapcsán? Befogadóvá válhat-e egy ponton a „magas művészet” az emberi lélek ösztönös reakcióira? El tudod viselni, tudod kezelni, ha „beleszólnak-hozzányúlnak” a művedhez? Mi egy épület egészséges sorsa, meddig lehet elmenni az alkotói gyámsággal?

Gutowski Robert: Valóban, a fatimai Szűz alsószentiváni kegyhelyével kapcsolatban fessegettem ezeket a kérdéseket, Prieger Zsolt interjújában, amely a Szív magazin számára készült. Amikor első alkalommal ott jártam, Helter István atya körbevezetett, majd meghívott a plébániára kávézni és beszélgetni. Búcsúzól adott tíz tojást és egy kis üveg sajajt főzésű pálinkát. Tehát ő sem úgy tekintett rám, mint a mérnökre, aki majd díjazásért csupán terveket szolgáltat, hanem úgy, mint aki a maga módján be-

▲ Emeleti alaprajz

▲ Földszinti alaprajz

kapcsolódik az ő történetükbe. Így én sem érkezhettem „objektív, szakmai ítélettel” a zsebemben. Az elmélyülés mindig személyes, ami abból ered, gyakran megjósolhatatlan, ugyanakkor az alkotói folyamat mindig egy közösség történetének része. A teremtéstörténetben minden pillanatban ott van a kontextus, a teremtés eseményei beágyazódnak a megelőző napok történetébe. Mi tulajdonképpen a sok

ezredik napon vagyunk, amikor folytatjuk a teremtéstörténetet, amelyre meghívást kaptunk. Ily módon a szakma törvényszerűségei szerint való gondolkodás fontos, de az építészeti szempontból jelentéktelennek tűnő szempontokra is figyelniünk kell. Ha az építészet művelésében komoly hibát el lehet követni, akkor az a mulasztás. Elmulasztása annak, hogy lehetőségeinkhez mérten minden körülményt, emberi történetet vagy akár történelmi léptékű összefüggést, vagy egyszerűen csak az építésben részt vevő közösséget megismerjük és engedjük, hogy hatással legyen a tervezésre. Egyébként, amit úgy hívsz, hogy a „magas művészet befogadóvá válása”, az lenne az ideális egyházművészet. Az alsószentiváni munkánkba még a fatimai gyermekek is „beleszólnak-hozzányúlnak”. Amikor egy egykori szovjet emlékmű húsztonnás kőtalpatát vágjuk szét és készítünk belőle faragott oltárt, akkor valójában mi magunk is a jóslatok beteljesítőivé válunk.

Felelős tervező: **Gutowski Robert** (Robert Gutowski Architects)
 Építészet és belsőépítészet: **Boczkó Ákos, Bollók Gáspár, Dely-Steindl Barnabás, Kovács Hunor László, Kövér István, Révai Attila, Szokolay Béla Ákos**
 Szobrászat: **Böjte Horváth István**
 Kertépítészet: **Páll Attila**

Tervezés: 2004–2007
 Megvalósulás: 2007–2020

HITBÉLI KÉRDÉSEM:

› Amellett, hogy te a hívő közösségben látod megelevenedni a krisztusi üzenetet – és ezt a pátyi templomban térszervező elvvé léptetted elő –, mégis fontosnak tartod a szakralitás jelentőségét (lásd: II. János Pál vérereklyéje és a szentély kiterjesztése). Lehet egyensúlyt teremteni a személyes, kibeszélhetetlen belső „keresztút”, és a közösségben megélt, nyitott hitélet között? Kizárja vagy kiegészíti egymást ez a két dolog?

Gutowski Robert: Nincs kizárás, sem kiegészítés. Hitünket közösségben kaptuk, hitünknek ez sajátossága. Talán furcsán hangzik, de ebben nincs semmilyen egyensúly, amelyet meg kellene találnunk. Az eucharisztia ünneplése szertelakoma egy asztal körül, közösségben;

ez a kiindulás egy templomtérben. Az utolsó vacsora óta ez jelenti a liturgia centrumát, még akkor is, ha a liturgia sosem volt elvont vagy statikus, sőt, liturgiánk korokon, helyeken, közösségeken átívelő dinamikus cselekmény.

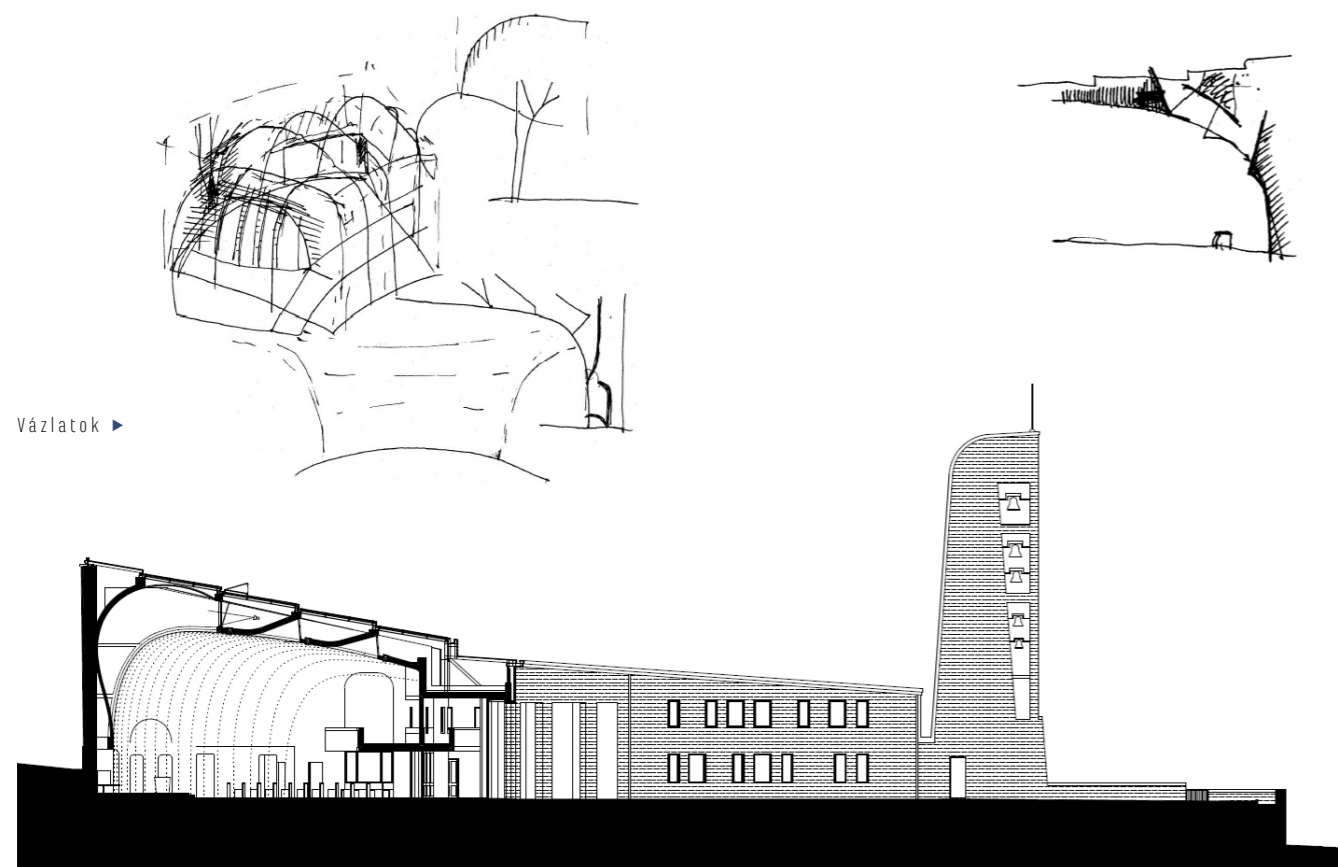
Ha ezt az építészet nyelvére lefordítom, akkor a templom nem a személyes elvonulás helye, hanem az összejövétel; nem a szakralitás megjelenítése vagy ábrázolása, hanem a liturgia megfelelően elrendezett tere, amely kifejezetten a cselekményt szolgálja. Szent II. János Pál pápa „Levél a művészekhez” című írása gyönyörű és egyben gyakorlatias meghívás a művészek felé. Levélben a kreativitást, az intuitív alkotást éppolyan hangsúlyosnak tartja, mint a funkcionalításra való törekvést. Egyébként ezt a levelet nekünk, építészeknek, még sokszor fel kellene fedoznünk...

SAKMAI KÉRDÉSEM:

› Nyilvánvaló, hogy Isten háza nem formálható direkt módon a közvetlen környezet családi házainak, vagy a község történelmileg értékes építészeti elemeinek formakincséből. Azonban a pátyi templom (és más alkotásaid) elegáns és finom kiemelése a szűk környezet épített „textúrájából” kifejezett alkotói út nálad? Hogyan határoznád meg érezhetően különböző munkamódszereket a minimalista attitűdhöz képest, amely a „minden-körülmények-között-provokatív-kortárs” alapállásával csak az olcsó izgatottságérzés felkeltésében érdekelt?

Gutowski Robert: Mi tereket, házakat hozunk létre, amelyekben a szellemi sűrűséggel együttelőnek tartom a fizikai minőséget is. Országunk olyan mélysége-

Vázlatok ▶

▲ Metszet

sen elhervadt az előző évszázadban, hogy igenis feladatunk az adott környezethez és körülményekhez képest mindig magasabb fizikai minőségi szintet megcélózni. Nem alkudhatunk meg. Ha kitarajítjuk a portánkat és rend van a környezetünkben, akkor a szomszédom is erre fog törekedni.

Ettől az egyszerű gondolattól voltak olyan szépek egykor falvaink. Alapvetően ösztönösen dolgozom. Rengeteg apró, tudatos döntéssel, de a fontosabb irányokat érzések, emóciók alapján határozom meg. Már nem tudom, ki mondta, de találónak tartom,

hogy a házainkat egyfajta evangéliumi szegénység jellemzi. Megszerettem ezt a véleményt, mert ebben benne van, hogy az esszenciát, az üzenetet keressük. Például egy templomi padnak egyszerre kell szépnek, méltóan formálnak lennie, ugyanakkor a helyhez igazodóan ergonomikusnak is; azért a helyhez igazodóan, mert egy templomi pad nem lehet túl kényelmes, de kényelmetlenül szögletes sem. Bár történeti értelemben viszonylag új bútorzatnak számít, mégis nagyon tradicionálisnak érezzük, tehát ilyen érzéseket is fel kell idéznünk. A végeredmény mégis mai lesz, mert figyelniünk kell, hogy egy asztalos csapat miben érzi otthon magát. Természetesen az anyagi keretek is behatároltak. Ez az egyensúlyt kereső attitűd bármely léptékben használható, de talán nem elegendő. Az egyensúlyi elemek között a hangsúlyokat is fel kell lelnünk, s ha ezt az egészet még valamilyen váratlan gondolat is felfűzi egy metszéspontba, egy hirtelen rajz vagy egy csorba vonal összefogja, eggyé kovácsolja, na, itt kezd izgalmassá válni a hivatásunk. Ha létezik az a fajta kiemelés, amelyre rákérdezel, akkor szeretném hinni, hogy az valami hasonló miatt lehet.

▲ Oltárkőrészlet

